

1.2.2019

הזמנה להצטרף למשלחת סטודנטים למקדוניה: מצעד החיים

מרכז דנגור, הפקולטה למדעי הרוח מצטרף השנה למשלחת מצעד החיים במקדוניה כנציגת אוניברסיטת בר אילן. אנחנו מזמינים אתכם- סטודנטים ומרצים להצטרף אלינו, ולקחת חלק במפעל הנצחה חשוב זה.

מרכז דת-עולם ע"ש סר נעים דנגור פועל כמתווך בינ-דתי וכגשר בינ-תרבותי לקידום, לפיתוח ולהפצת ידע ותובנות בנושאים בעלי עניין תרבותי אוניברסלי במגוון תחומי דעת ועניין המשותפים לכל העמים ולכל התרבויות, מורשות ומסורות. פעילות המרכז מבוססת על יוזמות המקדמות סובלנות, כבוד הדדי ותפיסת עולם אינטלקטואלית מכילה ומכבדת, בשאיפה להשיג שתי מטרות: האחת, להעשרת הידע בענייני השעה בתחומי דעת מחדשים ומעוררי עניין. והשנייה, כפלטפורמה לפיתוח הבנות ושיתופי פעולה חוצי תרבויות וגישור על שסעים ומחלוקות.

השנה, במסגרת אירועי הזיכרון לשואה ולגבורה מצטרף מרכז דנגור ותומך ביוזמה בעלת ערך לאומי ראשון במעלה - שימור הזיכרון היהודי במדינות הבלקן ובמרכזה הקהילה היהודית במקדוניה.

אנחנו מזמינים אתכם, סטודנטים ומרצים של אוניברסיטת בר אילן לקחת חלק במשלחת. חברי המשלחת כוללים 'וצאי מקדוניה, תלמידי תיכון מכוכב יאיר, חוקרים וסטודנטים (סך הכל כ-100 איש).

תאריך: 6-12.3.2019

עלות: 1,100€ לאדם כולל טיסה

ראשי המשלחת: מר דן אוריין, שגרירי ישראל במדינות הבלקן, וד"ר רחל לוי דרומר, נשיאת העמותה למורשת יהדות ביטולה (מונסטיר), מקדוניה

התאריך הנבחר הוא המועד בו בתקופת מלחמת העולם השנייה הוציאו את 7,826 יהודי מקדוניה מבתיים ושלחו אותם לטרבלינקה. האירועים כוללים מצעדי חיים, טקסי זיכרון בהיכל הפילהרמונית הלאומי בעיר הבירה סקופיה, בפרלמנט, במשרד ראש העיר ובית הקברות היהודי, אירועים ליד אנדרטאות, פתיחת תערוכות וביקור במוזיאון השואה (הרביעי בגודלו בעולם).

להרשמה ולפרטים:

רז רידו, מנהלת פרויקטים מרכז דנגור: razrido26@gmail.com; 03-5318370/1

בברכה,

ד"ר דניאלה גורביץ
ראשת מרכז דנגור

תכנית מסע

לפני היציאה למסע יערכו מפגשי הכנה אינטנסיביים בהם יתמקדו על הנושא היהודי, הזיכרון, האנטישמיות ויהדות אירופה בעת האחרונה.

יום רביעי 6.3.2019

המראה מתל אביב לסופיה, בולגריה. טיסת אל על, המראה ב- 8:00 נחיתה ב- 10:45 (שעון מקומי).

- נסיעה לסקופיה, מקדוניה.
- ביקור בבזאר הישן – שילוב של אותנטיות ומסורת- ריחות, טעמים, ולבוש ייחודיים, השוק הבלקני הגדול ביותר מחוץ לגבולות איסטנבול.
- סיור ערב בסקופיה בירת מקדוניה.
- סיור בעיר העתיקה ולאחר מכן בעיר המתחדשת.
- כיכר מקדוניה והגשר העתיק.
- לינה בסקופיה

יום חמישי 7.3.2019

נסיעה לאוכריד (יציאה ב-7:30)

- בדרך ביקור בכנסייה מקומית
- ביקור באוכריד, פנינת הבלקן: אוכריד העיר העליונה, אמפי תיאטרון רומי, תצפית קלמנט הצופה אל האגם, נמשך דרך היער עד שנגיע לטיילת הגשר התלוי המרחף על פני האגם.
- נמשך לעיר התחתונה, מדרחוב ססגוני, בתי קפה, חנויות מזכרות, ארכיטקטורה מקדונית מקומית, נערוך סיור מודרך במוזיאון הפנינה שיסביר על הפנינים הייחודיות שמייצרים באופן סודי ומסורתי בעיר.
- ביקור בסנט נחום, מתחם פסטורלי מיוחד עם תצפית מרהיבה על אגם אוכריד ועל אלבניה, שייט על מימי 48 המעיינות המזינים את האגם.
- אם נספיק בערב סיור "טברנות" באוכריד
- לינה באוכריד

יום שישי 8.3.2019

- נסיעה לעיר ביטולה
- ביקור בגן הילדים ע"ש הפרטיזנית היהודייה אסתריה עובדיה (הכוללת פעילות משותפת עם ילדי הגן).
- סיור מודרך בבית הקברות היהודי העתיק בבלקן (נבנה מיד לאחר גירוש ספרד).
- סיוע בפעילות שימור, שיחזור ותיעוד של בית הקברות.
- בשיתוף עם קבוצות צעירים נוספות מישראל, גרמניה ומקדוניה.
- פגישה עם המופתי המקומי
- שבת עיון בנושא יהדות אירופה העכשווית בהנחיית ד"ר יואל ראפל.
- קבלת שבת וסעודת שבת.
- סדנאות שבת עם משלחות נוספות שיהיו בעיר ביטולה בנושאי היהדות והאנטישמיות.

שבת פרשת פקודי, 9.3.2019

- תפילת שחרית
- קידוש
- הרצאות בנושאי יהדות באירופה
- סעודת שבת
- הרצאות, פעילויות, סיורים.
- סעודה שלישית
- הבדלה
- פעילות מוצאי שבת והכנה למצעד החיים

יום ראשון, 10.3.2019

- מצעד החיים בעיר ביטולה הכולל משלחות מישראל, מהעולם, צעירים ומקומיים
- טקס זיכרון בתחת הרכבת משם שולחו היהודים אל מותם
- טקס בבית הקברות
- נסיעה לעיר הבירה סקופיה
- אירועי זיכרון ומפגש עם סטודנטים מהאוניברסיטה האלבנית מוסלמית על שם אמא תרזה
- מופעים אומנותיים

יום שני, 11.3.2019

- מצעד החיים בסקופיה, הכולל משלחות מישראל, מהעולם, צעירים ומקומיים (במסלול מתחנת הרכבת אל מחנה הריכוז במפעל מונופול, אותו עברו היהודים במלחמת העולם השנייה) (הקהילה היהודית עדיין לא הודיע אם יתקיים)
- טקס במפעל הטבק "מונופול" בו ריכזו את יהודי מקדוניה. בטקס ייקחו חלק אישים בכירים מקומיים ונציגי השלטון המקדוני והישראלי.
- ביקור במוזיאון השואה
- אפשרי סיור טבע בקניון מטקה (רק אם יאפשר מזג האויר והזמן)
- זמן חופשי בסקופיה
- סיכום מסע

יום שלישי, 12.3.2019

- יציאה מהמלון בסקופיה בין יום שני ליום שלישי בשעה 02:30
- נסיעה לסופיה בולגריה
- התייצבות בשדה התעופה בסופיה: 08:30, המראה לתל אביב, בטיסת אל על ב- 11:55.

אני רוצה להיות לפה ליהדות מקדוניה שהושמדה על ידי הצאר הבולגרי בוריס השלישי וצבאו

".....המלך ביטל את ההוראה. זה היה ב-10 במארכ 1943. יהדות בולגריה נשמה לרווחה. כ-48000 יהודי בולגריה ניצלו מהשמדה." כך נגמר מאמר על הצלתם של יהודי בולגריה (הארץ 16.4.2014) בטון המזמין שיר הלל לבולגרים. ואני, יחידה למשפחתי דור שני למשפחה ממוצא מקדוני, נחרדתי! אצלנו בבית לא הפסיקו לספר איך בדיוק באותו הלילה הארוך, ב-11 במארכ 1943 נשלחים להשמדה כל יהודי מקדוניה – 7144 במניין- בידי מי? בידי אותם הבולגרים! איש מהנשלחים לטרבלינקה לא שב!

97 מהנשלחים להשמדה הם בני משפחתי הישירה – משפחות לוי ואברבנאל ממקדוניה ופירוט. כן כן, אותם הבולגרים ששלחו להשמדה גם את יהודי טראקיה בסך הכל השמידו ללא ניד עפעף 11343 יהודים! ואיך אשיר שיר הלל לבולגרים! ואיך יכול ישראלי ויהודי כלשהו לשיר שיר הלל לבולגרים גם אם נמנעו מלשלוח להשמדה את יהודי בולגריה עצמה. הצאר הבולגרי בוריס שהיה בן בריתו של היטלר, קיבל את השלטון במקדוניה וטראקיה מכוחו של הסכם שחתם עם היטלר. אזורים אלה נקראו השטחים המסופחים (לבולגריה). אותו צאר בוריס שבלחץ פנים בולגרי ביטל את משלוח יהודי בולגריה למחנות, שלח להשמדה את יהודי השטחים המסופחים ללא ניד עפעף. וכך בעיצומו של אותו הלילה ה-11 במארכ 1943 אספו הצבא והמשטרה הבולגרים את 7,500 יהודי מקדוניה שמתוכם נשלחו להשמדה בטרבלינקה 7144 בשלושה טרנספורטים שנמסרים מידי "קבלני הביצוע"- המשטרה והצבא הבולגרים לידי הגרמנים ומשם ישירות להשמדה בתאי הגזים בטרבלינקה! מהם איש לא שב.

מסתבר שלעניין זה היה תיאום מלא בין הצבא הבולגרי לאנשי האס אס: "הגרמני תיאודור דנקר הטיל על אלכסנדר בלב, קומיסאר לענייני היהודים בסקופיה, את הפיקוח על חיסולם של יהודי מקדוניה. (ג'ני לבל, גיאות ושבר: 206). עוד כותבת לבל בספרה: "הדיווחים מהכוחות הבולגריים שבשטח זרמו אל בלב: ב-11 במארכ 1943 בשעה 5 בבוקר יטיל הצבא עוצר ברבעים שבהם מרוכזים בתי היהודים" (לבל, 208). בתקופה שבין הטרנספורטים ב-21 במארכ 1943 הגיעו לסקופיה כל אנשי הצמרת ובראשם אדולף היינץ בקרלה שגריר גרמניה בסופיה, אלכסנדר בלב הבולגרי ותיאודור דנקר הגרמני. גם ניר ברוך בספרו מציין כי "ביחד עם השמדתם של יהודי טראקיה, הבולגרים אחראים להשמדה של 11343 יהודים שנשלחו על ידי הבולגרים למחנות ההשמדה" (ניר ברוך, השמדה והישרדות בבולגריה המאוחדת, 2003: 9). ההשמדה של הקהילה המקדונית שהתרחשה באחריות הצבא הבולגרי הייתה כמעט טוטאלית.

הבודדים ששרדו ניצלו מכיוון שחברו לפרטיזנים, נשאו דרכונים זרים, או היו רופאים ורוקחים. אבל גרוע מההשמדה זאת הייתה השיכחה – ליהודי מקדוניה שהושמדו ברובם המחלט (97%) לא נותר מי שישימש להם לפה, שיספר את סיפורם ויזכור את הכחדתם על ידי הצבא הבולגרי ובפיקודו של הצאר בוריס.

ב-1999 פרסם מיכאל בר-זוהר ספר על תולדות ההצלה של יהודי בולגריה בשם "הרכבות יצאו ריקות". אנחנו המעטים מבני הניצולים ששרדו מנסים לחזור ולומר – לחזור ולזעוק – הרכבות לא יצאו ריקות. הן יצאו מלאות ביהודי מקדוניה. למה אתם חוזרים ומתעלמים מקיומם ומהשמדתם של 11,343 יהודי טראקיה ומקדוניה?

ברגע מיוחד של חסד, אפילו מיכאל בר-זוהר שמפאר ומהלל את הבולגרים על הצלת יהודי בולגריה מציין בקטע קצר בספרו: "יהודי תרקיה ומקדוניה נשלחו אל מותם כי איש לא התערב. איש לא קם ונלחם למענם. כך הם הפכו לקורבנות נוחים של מכונת ההשמדה

הנאצית. אחרי מותם הפכו לקורבנות בפעם השנייה. קורבנם וסבלם נשטפו בגלים של אדישות קרה. זיכרונם נמחק כאילו מעולם לא חיו על החופים הזהובים של הים האגאי ובעמקים הירוקים של מקדוניה הסוערת. בחייהם ובמותם הם היו יתומי הבלקנים." (בר-זהר, הרכבות יצאו ריקות: 220). ועל עניין זה כבר כתב ניר ברוך בספרו:

"הבדלת גורלם של יהודי בולגריה הישנה מגורלם של יהודי תראקיה ומקדוניה ופירוט מעוררת אסוציאציה מזוויעה של מנגלה הארור אשר פסק באושוויץ כי הנועדים לחיות יפנו לצד אחד והנועדים להישמד יפנו לצד אחר. יש להציג במשותף את גורלם של כל היהודים שהיו נתונים בשנת 1943 תחת השלטון הבולגרי, ולציין את גורלם הייחודי המר של אלה שנשלחו להשמדה על ידי הבולגרים לצד הישרדותם של 80% מיהודי בולגריה המאוחדת. כאן המקום להזכיר כי הבולגרים גם הפקירו לגורלם באופן רשמי ואחרי התכתבות דיפלומטית עם הגרמנים את היהודים הבולגרים שחיו בגרמניה וכן 178 יהודים אזרחים בולגרים שחיו בצרפת. אלה נשלחו לאושוויץ. אין להציג את גורל אלה שנתרו בחיים כהצלה מכיון שבולגריה לא נשלטה על ידי הגרמנים לכן לא היה מידי מי להציל אותם אלא מידי המלך בוריס עצמו.

הצגת ההישרדות של יהודי בולגריה הישנה כהצלה מחייבת לעשות כך גם באשר להצלת 350,000 יהודי הרגאט ברומניה הישנה שהרי רק יהודי המחוזות הכבושים בסרביה ובוקובינה הושמדו, יש לעשות כן גם לגבי קרוב לרבע מיליון היהודים הצרפתים ששרדו שהרי וישי סייעה לשלח להשמדה באושוויץ רק את 75,000 היהודים הזרים, כנ"ל הצלתם של יהודי איטליה תחת שלטון מוסוליני. אם כך מדוע מכל בני בריתו של היטלר יש להפלות לטובה את בני הברית הבולגרים?

זכר יהודי תראקיה מקודוניה ופירוט נרמס במשך עשרות שנים בידי הבולגרים שהם גם מבצעה האכזריים של הסגרתם להשמדה בטרבלינקה וגם מכחישי שואה ואסור לשתף פעולה עם ניסיונות הבולגרים להציג כך את השמדת יהודי השטחים המסופחים.

ב1994 הוקמה מצבה ביער קק"ל לזיכרו של הצאר בוריס על הצלת יהודי בולגריה. בעקבות קול מחאה על מעשה זה הוקמה ועדה ציבורית בקק"ל בראשות השופט בייסקי שדנה בזכות קיומה של אנדרטה זו. מסקנת הוועדה היתה כי על קק"ל להסיר את השלט לזכרו של הצאר בשל אחריותו הישירה להשמדת יהודי מקדוניה תראקיה. הגיעה השעה לעקור את שקר המיתוס הבולגרי השולט בתודעת הציבור. הצאר בוריס השלישי היה שותפו ובן בריתו של היטלר והיה אחראי להשמדתם של כל 7,140 יהודי מקדוניה ועוד כ-4,000 יהודי תראקיה.

נכון – יהודי בולגריה ניצלו מהשמדה, אבל בדיוק אלה שהחליטו שלא לשלוח אותם מחנות הם המשמידים של יהודי מקדוניה. אנחנו הבודדים בני ניצולי מקדוניה אנחנו פונים אליכם ניצולי בולגריה ובניהם, חוזרים ומבקשים, בד בבד עם הזיכרון על הצלת יהודי בולגריה אנא זכרו ציינו וכאבו את השמדתם של אחיכם (ולעיתים בני משפחותיכם) יהודי מקדוניה על ידי אותם אלה שלא שלחו אתכם להשמדה.

כצאצאית יחידה למשפחה מפוארת שנשלחה להשמדה על ידי הצאר בוריס וכוחות הצבא הבולגרי, אני דורשת שהצדק יעשה! רצח של 11,500 יהודי מקדוניה ותראקיה הוא רצח הוא רצח! גם אם הרוצחים נמנעו מלרצוח עוד 48,000 יהודים – גם אז הם עדיין רוצחים וכך יש לציין אותם!

ד"ר רחל לוי-דרומר, קריית-אונו